

پیشننگار (دیباچه)

دانشگاه جایی نیست که در آن دانشجویان حوضچه‌هایی فرض شوند که باید در آنها سطل، سطل اطلاعات ریخت، بلکه آنان چشمه‌های نهفته‌ای هستند که باید بکوشند تا بجوشند و خلاقانه در بستر زمان جاری شوند. برای این ظهور خلاقانه باید دانشجویان «روش‌های اندیشیدن» را بیاموزند و از آنان فقط انتظار نداشته باشیم که «حاصل اندیشه»های «این» و «آن» متفکر را از بر کرده و برگه‌های امتحانی را با آن سیاه کنند و «باسواد» شوند.

در این راستا، کنفوسیوس، حکیم خردمند چینی هشدار داده است: **اگر مقلد خوبی باشیم، ممکن است روزی سخن نویی بگوئیم.** بی‌تردید، یکی از راههای موثر برای این که مقلد خوبی باشیم، آموختن شیوه اندیشیدن است. آموختن، اندیشیدن در آموخته‌ها و «تأمل عبرت برانگیز» در کار و آثار دیگران همانا آموختن فن ماهیگیری بر لب دریای دانش است. این همان معنایی است که از قول لقمان به ما توصیه کرده اند: **از کار بی‌ادبان، باید ادب آموخت.**^۱

سیر تکاملی جویندگان دانش

هر فردی که طالب آگاهی است در فرآیند شکل‌گیری و تکامل شخصیت علمی‌اش از سه دوره (مرحله) می‌گذرد:

^۱ - تلاش برای معنای تفکر، عارف بزرگی چون شیخ محمود شبستری را در قرن پنجم به آنجا می‌رساند که پرسد: چیست آن که گویندش تفکر؟

۱) دوره بهت و حیرانی

در این دوره، فرد به آثار دیگران از روی حیرت، اعجاب و شگفتی می‌نگرد و در برابر آنچه که دیگران انجام داده‌اند یا اندیشیده‌اند در خویش احساس کوچکی می‌کند.

۲) دوره نقد و آزمون‌گری

در این مرحله رفته رفته پژوهشگر جرأت می‌یابد که آثار و دستاوردهای دیگران را تحلیل کند و ضعف‌ها و قوت‌های کار آنها را جدای از شخصیتشان ارزیابی کند و قدر و ارزش هر یک را تشریح کند و وارد مرحله **تفکر انتقادی** شود.

۳) دوره خلق و آفرینشگری

در این مرحله پژوهشگر قادر می‌شود که اندیشه و سخن جدیدی مطرح کند و به ذخیره علم بشری چیزی بیافزاید.

لازم به یادآوری است که دوره‌های نقادی و آفرینندگی جدای از هم نیستند و تقدم و تأخر زمانی خاصی نسبت به هم ندارند و در واقعیت جان پژوهشگر به هم آمیخته می‌باشند.

روند سیر روش‌شناسی تحقیق

در دستگاه فلسفی دکارت سوژه (فاعل شناسا= انسان) جدای از ابژه (موضوع شناخت و بررسی) قابل بررسی است، تفکیک دکارتی موتور مدرنیته شد. این ادعای تفکیک بعدها مورد نقد قرار گرفت و فیلسوفانی ادعای چنین جدایی که مایه‌رهای ذهن پژوهشگر از پیشداوری است را امکان‌ناپذیر دانستند.

ادعاهایی اثبات‌گرایانه به عنوان میراث فیلسوفان حلقه وین (Vienna Circle) از آب‌سخور دکارتی سیراب شد.^۲ مکتبی که بعدها توسط فیلسوفان تحلیلی (Analytical Philosophy) تئوریزه شد. نقدهای فلسفی بر دکارت در دیدگاه مارتین هایدگر (Heidegger) تکامل یافت و او با پیش کشیدن مفهومی به نام دازاین (Da sein) دوگانگی سوژه و ابژه را باطل دانست و گفت که "انسان در جهان بودن" (Being-in-the-world) است، و نمی‌تواند به عنوان یک موجود خارج از جهان هستی و پدیده‌های آن بررسی شود.^۳

ضرورت تحول در تحقیق‌های مدیریتی

امروزه نظریه‌های مانند: کثرت‌گرایی (Pluralism) نسبییت (Relativism) هرمنوتیک (Hermeneutic) عدم قطعیت (Uncertainty) و ابطال‌پذیری (Falsifiable) ... تفکر مدیریتی را دستخوش تحول کرده‌اند. این "دگرگونی‌های پارادایمی" نشان می‌دهد که نظریه‌های نوین دیگر ادعاهای اثبات‌گرایانه عصر مدرن را ندارند و به سوی نوعی "نسبییت تفسیری" تمایل یافته‌اند. در چنین

^۲ - شکل‌گیری حلقه وین به گروهی از دانشجویان پژوهشگر پرشور باز می‌گردد که در ۱۹۰۷ در قهوه‌خانه قدیمی در وین، هر پنجشنبه شب گرد هم می‌آمدند تا درباره مسایل علم و فلسفه به بحث بپردازند، و با آمدن موریس شلیک (Moritz Schlick) در ۱۹۲۲، حلقه به شکل اصلی آن درآمد.

^۳ - برای آگاهی بیشتر مراجعه شود به: میانداری، حسن. "فلسفه علم هایدگر و ادعای تقدم آن بر فلسفه علم کوهن" روش‌شناسی علوم انسانی، ش ۵۹، ۱۳۸۸

گرایشی دیگر ادعای زدودن پیشداوری در امر تحقیق که افرادی چون گاستون باشتلار، در پی اثبات آن بودند پذیرفتنی نیست.

در این تحولات معرفت‌شناختی عرصه نظریه‌پردازی در حوزه مدیریت را می‌توان جولانگاه فیلسوفان پست مدرن و نوپراگماتیستانی چون ریچارد رورتی (Rorty) دانست که دو جریان فلسفی تحلیلی و قاره‌ای^۴ را با هم پیوند داده‌اند.

دانشجویان مدیریت در چنین فضایی از عدم یقین و قطعیت، مجبورند همه‌ی نظریه‌های مطرح شده را فقط به عنوان یک فرضیه (Hypothesis) تلقی کنند و پذیرش هر نظریه را مشروط به آن بدانند که همه‌ی نظریه‌ها و فن‌ها را در بوته‌ی عمل، آزمون کنند. به سخن دیگر باید «جهانی اندیشید و محلی عمل کرد»، تحقق چنین هدفی در گرو آزمون نظریه‌های جهانی در شرایط و موقعیت‌های بومی است.

درباره مسأله‌هایی که در حوزه مدیریت و سازمان رخ می‌دهند پژوهش‌های تجربی امکان‌پذیر نیست، زیرا کلیه متغیرهای مداخله‌گر محیطی، قابل کنترل نیستند. همواره در آنچه از یک پژوهش مدیریتی بدست می‌آید باید احتمال داد عوامل دیگری مانند عوامل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی ... نقش تعیین‌کننده‌ای دارند و داشته‌اند. پذیرش چنین واقعیتی، امکان ادعاهای قطعی مبتنی بر داده‌های ریاضی را از پژوهشگر می‌گیرد. افزون بر آنچه گفته شد باید پذیرفت روند نظریه‌پردازی در حوزه مسایل سازمانی و مدیریتی، همزمان با تحول "روش‌شناسی" در حوزه علوم اجتماعی، دچار نوعی چرخش شده است...

نظریه‌پردازی در مدیریت بعد از جنگ دوم جهانی به ویژه در دهه‌های ۶۰ و ۷۰ و تا حدودی ۸۰ میلادی به شدت از علم روان‌شناسی و شیوه‌های پژوهش آن متأثر بود. چگونگی این تأثیرپذیری‌ها را در سیر تاریخی بحث‌های مدیریت تحول می‌توان به خوبی مشاهده کرد. تنگاتنگ این تأثیرپذیری، جریان‌های کمی‌گرا که در جنگ جهانی دوم آغاز شده بودند نیز در حال تکامل بودند.

پایان‌نامه، نماد آفرینندگی علمی

هر دانشجویی در دوره کارشناسی ارشد و دکترا، برای خاتمه‌ی تحصیل خود لازم است اثری پژوهشی را تهیه و ارائه نماید. این اثر در واقع عصاره و چکیده‌ی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی او در دوران تحصیل قلمداد می‌شود. پایان‌نامه، پایان‌تلاش‌های یک دانشجو است و نشانگر فعالیت هدفمند او به حساب می‌آید که با راهنمایی استادان راهنما و مشاور آن را به پایان می‌رساند، لذا نباید یک پایان‌نامه همانند درس‌های دیگر تلقی شود بلکه باید ارزش آن در قدرت خلق اندیشه و راه‌حل‌سازی مورد توجه قرار گیرد. آرتور کول (Arthur Cole) می‌گوید:

پایان‌نامه، گزارشی مکتوب از فرآیند یافتن پاسخ برای یک پرسش یا راه‌حل برای یک مسأله است. فرآیندی که یک پژوهشگر آن را آغاز و به عهده گرفته و به پایان رسانیده است. این گزارش باید همه‌ی مرحله‌های پژوهش، از تعریف پرسش (مسأله) تا دستیابی به نتیجه‌های مدون و مرتب که با تجزیه و تحلیل اعداد و مدرک‌ها و سندها، مستدل شده است را در برگیرد.

^۴ - فلسفه قاره‌ای (continental) نامی برای دوره‌ای دویست ساله در تاریخ فلسفه است که از زمان انتشار فلسفه انتقادی کانت در دهه ۱۷۸۰ آغاز می‌شود و به جنبش‌های فلسفی گوناگون می‌انجامد مانند: ایده‌آلیسم و رمانتیسم آلمانی، پدیدارشناسی آلمانی و فرانسوی، هرمنوتیک، مکتب فرانکفورت و ساختارگرایی فرانسوی ...

پایان نامه اولین نماد توان پژوهش و استنباط دانشجو، در فرآیند تحصیل است، به سخن دیگر، دانشجو با گذشتن از مرحله‌های گردآوری داده (Data Gathering) و داده‌یابی (Data Finding) در پی ارایه قوانین جهان شمول (Universal Law) یا تعیین درجه کارآمدی یک نظریه برمی‌آید.

پایان نامه یا رساله؟

پارهای از صاحب‌نظران معنای دو واژه‌ی پایان‌نامه (Theses) و رساله (Dissertation) را همانند می‌دانند. اما بعضی اولی را برای پایان‌نامه‌های دوره‌ی کارشناسی ارشد و دومی برای پایان‌نامه‌های دوره‌ی دکترا به کار می‌برند. در کتاب حاضر، مفهوم دو رساله و پایان‌نامه هم معنی در نظر گرفته شده‌اند.

هدف از پایان‌نامه‌نویسی

درباره هدف از نگارش یک پایان‌نامه، نظرهای گوناگونی ابراز شده است. پارهای پایان‌نامه را یک کار پژوهشی دانشگاهی (Scholarly Work) و عده‌ای دیگر آن را بیانگر توان پژوهش (Research Competence) دانشجو می‌نامند و پارهای آن را مشارکت در دانش (Contribution to Knowledge) بشری به حساب می‌آورند. شاید در افقی وسیع همه این هدف‌ها مورد نظر باشد و این هدف‌ها برحسب رشته‌ها و اهمیت دانشگاه‌ها با هم فرق کنند.

یک پایان‌نامه در حوزه مدیریت باید ذهن دانشجو را در مسیر تبیین و حل مسایل اجتماعی و سازمانی به حرکت درآورد و او را برای آینده‌ای بهتر آماده سازد. البته منظور این نیست که در پایان‌نامه‌ها فقط باید مسایل کاربردی مدنظر باشند و مسایل بنیادی را نباید مورد توجه قرار داد.

پایان نامه نویسی در رشته مدیریت در ایران

بررسی گذرا چگونگی وضع تحقیقات مدیریت در ایران نشان می‌دهد سایه دورانی که در غرب خاتمه‌یافته است همچنان اثرهای خود را بر شیوه پایان‌نامه‌نویسی در رشته مدیریت تداوم بخشیده است. آنچه امروز در فرآیند پایان‌نامه‌نویسی در حال رخ می‌دهد شکل منجمد شده آن دوران است. علاوه بر انجماد روش شناختی، بعد از اتمام جنگ هشت ساله و ورود مدیران دانش آموخته در رشته‌های فنی به رشته مدیریت، جریان کمی‌گرا، خود را در ایران باز تولید کرد و حاصل آن این شد که امروزه در کتابخانه دانشکده‌های مدیریت صدها پایان‌نامه مشاهده می‌شود که به مدلی ریاضی ختم شده‌اند که معلوم نیست در کجا کاربرد یافته‌اند و به کار کجا می‌آیند.

به نظر می‌رسد سنجش اثربخشی پایان‌نامه‌های مدیریتی در عرصه کسب و کار ایران، خود موضوع چالش برانگیزی برای تحقیق و به صدا در آوردن زنگ خطر باشد.

آفت‌زدگی فرآیند پایان‌نامه نویسی در ایران

بررسی‌های شهودی، بیانگر آنند که فرآیند پایان‌نامه‌نویسی در بیشتر دانشگاه‌های ایران دچار بحران است، بحرانی که برای کنترل دامنه آن، چاره را در آن دیده‌اند که در دوره‌های فوق لیسانس، رشته‌های "آموزش محور" راه‌اندازی شود. چنین وضعیتی ضروری می‌نماید هر کسی به میزان نقشی که دارد در کاهش این بحران گامی بردارد. ابعاد این بحران عبارتند از:

۱- پذیرش بیش از حد مسئولیت راهنمایی یا مشاوره‌ی پایان‌نامه توسط استادان (به دلایلی چون بالا بودن تعداد دانشجویان، وضع معیشتی نامناسب استادان، پذیرش پایان‌نامه بیشتر به عنوان نشانه‌ی برتری و مقبولیت استاد نسبت به همکارانش، حرص، وضعیت خاص تخصصی استاد، کمبود استادان آشنا با امر پژوهش، اخلاق ویژه استاد در آسان‌گیری، ...)

۲- عدم اختصاص زمان لازم برای راهنمایی و ارایه‌ی مشاوره از طرف استادان به دانشجویان (به دلایلی چون میزان زیاد ساعات تدریس، جدی نگرفتن امر پایان‌نامه، آشنایی ضعیف استادان با پژوهش و در نتیجه عدم حساسیت آنها به بسیاری از اصول پژوهش، نبود مکان مناسب برای گفتگو و بحث با دانشجویان)

۳- ناآشنایی بیشتر اعضای شوراها و کمیته‌های تحصیلات تکمیلی با مبانی و تکنیک‌های پژوهش، این ناآشنایی در دو حالت جلوه‌گر می‌شود:

الف: وارد کردن ایرادهای غیرعلمی بر طرح‌های پژوهش که از سوی دانشجویان برای تصویب ارایه می‌شود.
ب: تصویب بی‌جا پاره‌ای از طرح‌های پژوهش که ابتدایی‌ترین اصول پژوهشی در آن رعایت نشده است.
۴- فقدان یک سازوکار هماهنگ‌کننده که در طی مرحله‌های انجام پژوهش، امکان هماهنگی را بین استادان فراهم آورد. (گاه مشاهده می‌شود که نبود ذهنیت مشترک و تفاهم اخلاقی بین استادان راهنما و مشاورین، مدت‌ها دانشجویان را سرگردان ساخته یا در مرحله‌های پایانی پژوهش یکی از استادان با آنچه که دانشجو از ابتدا انجام داده مخالفت می‌کند.)

۵- نبود یک دیدگاه مشخص در میزان و چگونگی انتظار دانشجویان از استادان راهنما و مشاور در فرآیند پژوهش.

۶- قالبی شدن ذهن پاره‌ای از استادان در پژوهش (پاره‌ای از استادان به علت آشنایی با یک روش یا یک آزمون آماری خاص همه‌ی موضوع‌ها و همه‌ی فرضیه‌ها را در یک قالب ویژه می‌گنجانند، لذا مشاهده می‌شود تمامی دانشجویانی که به راهنمایی استادی پایان‌نامه‌نویسی کرده‌اند کارشان گویی از همدیگر کپی‌سازی شده است.)

۷- بحران حجم‌گرایی و بالا بودن تعداد صفحه‌ها بدون حساسیت به کیفیت (جلوه‌هایی از این بحران خود را در بی‌ربط بودن مطالب ادبیات پژوهش پایان‌نامه با موضوع و مسأله اصلی پژوهش، یک رویه تکثیر کردن به تقلید غربیان در عین گرانی و وارداتی بودن کاغذ در کشور، استفاده از حروف درشت برای تایپ ... نشان می‌دهد.)

۸- غیر استاندارد بودن معیارهای ارزیابی پایان‌نامه‌ها در جلسه‌های دفاع (شیوه‌های متنوع ارزیابی و سلیقه‌ای نمره دادن به خوبی بیانگر این نکته‌اند.)

۹- تکراری شدن موضوع بیشتر پایان‌نامه‌ها و محدود شدن آنها به «بررسی»، «تقش‌ها» و «رابطه‌ها» (لذا باید تدبیری شود تا هر دانشجو موظف باشد قبل از انتخاب موضوع به یک بانک اطلاعاتی مانند مرکز مدارک و اطلاعات علمی ایران مراجعه کند و تاییدیه‌ای برای وضعیت موضوع خود دریافت کند تا روشن شود آیا موضوع تکراری یا نو است و یا این که چند نفر دیگر همزمان مشغول پژوهش بر این موضوع و مشابه آن هستند. چنین بانکی می‌تواند با همکاری مشترک کتابخانه‌ی دانشکده‌های گوناگون به طور ماهانه لیست آخرین طرح‌های پژوهش مصوب در دانشکده‌ها را در اختیار داشته باشد.)

۱۰- همکاری ضعیف سازمانها با دانشگاهها و دانشجویان برای انجام پژوهش.

(این امر به دلایلی چون هراس، بی‌اعتمادی، پرهیز از دردهای دانشجویی در محیط کار، تلقی سیاسی از اطلاعات موجود در سازمان ... انجام می‌پذیرد.)

۱۱- دایر شدن مراکز و مؤسساتی که با همکاری پاره‌ای از استادان پایان‌نامه‌نویسی می‌کنند.

۱۲- استفاده بی‌رویه از نظرسنجی و به کارگیری بی‌مورد پرسشنامه برای گردآوری داده‌ها (اطلاعات) در هر پژوهش.

۱۳- داوری‌های نمادین و آکنده از تعارف و کینه پاره‌ای از داوران نسبت به استادان راهنما و مشاوران که بیشتر حالت فضل‌فروشی، تسویه حساب و معامله دارد.

کتاب حاضر، ابتدا توسط مرکز تحقیقات علمی کشور وابسته به معاونت پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی وقت به چاپ رسید، سپس در انتشارات بازتاب و اکنون در نشر فوژان به چاپ‌های متعدد رسید. امروز دیدگاه‌های نگارنده در باره تحقیق در مدیریت با آن ایام بسیار تفاوت دارد و اگر قرار بود کتابی از نو بنگارم بی‌گمان محتوایی دیگر داشت اما به دلیل این که کتاب به عنوان منبع درسی مورد استفاده دانشجویان است لذا در بازنویسی دچار محدودیت بودم و پاره‌ای از مطالب و دریافت‌های جدید برای رعایت سرفصل‌ها آورده نشدند تا دانشجویان دچار مشکل نشوند.

از نام کتاب پیداست که هدف از نگارش آن، تشریح تمامی اصول و فنون تحقیق نیست، چنین هدفی در دیگر کتاب‌ها، از جمله کتاب **روش تحقیق در مدیریت** نگارنده به طور نسبی برآورده شده است. فرض بنیادین در تنظیم و تدوین این کتاب، آن است که دانشجوی مطالب اولیه را در دوره لیسانس فراگرفته و نیاز به آوردن خیلی از مطالب نیست (هر چند پاره‌ای از نکته‌های ضروری به تناسب نیز آورده شده است).

در خاتمه جا دارد از ناشر تشکر کنم. امید است با مطرح کردن دیدگاه‌ها و نظرهای خود نگارنده را به فهم کاستی‌های کتاب، آگاه سازید، چرا که به قول رولان بارت (۱۹۱۵-۱۹۸۰) اندیشمند فرانسوی:

"صدا، منشاء خود را گم می‌کند و نوشتار که آغاز می‌شود مولف نیز به قلمرو مرگ خود پای می‌گذارد"

فصل اول: طرح تحقیق (کلیات)

این فصل که حالت نقشه اولیه پایان‌نامه را دارد در واقع مدل ساده‌ای از کل پایان‌نامه است. و مواردی چون بیان مسئله، مدل تحلیلی تحقیق، فرضیه‌های تحقق چارچوب نظری و... مطرح گردیده است.

فصل دوم: مروری بر ادبیات تحقیق (پیشینه تحقیق)

در این فصل مواردی چون، ضرورت مروری بر ادبیات موضوع، نقش پیشینه تحقیق در فرآیند تحقیق، کارکردهای پیشینه تحقیق،... تشریح شده است.

فصل سوم: آشنایی با قلمرو مکانی تحقیق (جامعه آماری)

هر پایان نامه در حوزه علوم اجتماعی به ویژه مدیریت در واقع در زمره تحقیقات کاربردی است. لذا پژوهشگر باید سازمانی را که در آن آزمودنیهای خود را مورد بررسی قرار می دهد ابتدا به خوبی بشناسد و سپس این شناخت را به طور مختصر به بررسی کنندگان پایان نامه خود ارائه کند. در این فصل توصیه های برای نگارش این فصل پایان نامه به خوانندگان ارائه شده است.

فصل چهارم: روش تحقیق

انواع روشهای تحقیق، شیوه های نمونه گیری و روشهای گوناگون آن، ابزارهای جمع آوری اطلاعات، انواع مقیاسها از موارد مورد بحث این فصل می باشد.

فصل پنجم: داده های تحقیق و تجزیه و تحلیل آنها (یافته های تحقیق)

در این فصل آشنایی با فرآیند تجزیه و تحلیل داده ها، قواعد تجزیه و تحلیل، کاربرد انواع تکنیکها آماری در تجزیه و تحلیل... تشریح و توضیح داده شده است.

فصل ششم: خلاصه تحقیق و پیشنهادها

پاره ای از نگارندگان پایان نامه، به جای یک چکیده و خلاصه، فصل مختصری را به خلاصه ای از پایان نامه خود اختصاص می دهند و در انتهای آن پیشنهاداتی را برای پژوهشگران آینده و مجریان احتمالی مطرح می سازند.

کانونهای توجه در این کتاب

پرسش های که در پی می آید نمونه هایی از پرسش ها برگزیده ای است که می تواند مورد استفاده قرار گیرد. این پرسش ها در دوره لیسانس می توانند برای آزمون کاربرد داشته باشند و در دوره فوق لیسانس و دکترای استادی می تواند از دانشجویان بخواهد که درباره آنها پژوهش و پژوهش کنند. (تذکر: نقطه چین ها، بعضی پرسش ها توسط استاد تکمیل می گردد.)

«پرسش ها فصل اول»

- ۱) اهمیت فصل اول در پایان نامه چیست؟
- ۲) اجزای تشکیل دهنده فصل اول را نام ببرید؟
- ۳) مسأله در پژوهش چه نقشی دارد؟
- ۴) معیارهای انتخاب مسائل پژوهش هایی کدام است؟
- ۵) ویژگی های یک مسأله ی پژوهش چیست؟ دو نمونه از آنها را با ذکر مثال شرح دهید.
- ۶) یک مسأله ی پژوهش چه اطلاعاتی را ارائه می کند؟
- ۷) قلمروهای سازمانی که می تواند مسأله خیز باشد را بنویسید و برای هر یک مثالی بزنید؟
- ۸) یک مسأله ی پژوهش را چگونه ارزیابی می کنند؟

- ۹) چه خطاهایی هنگام انتخاب مسأله ممکن است اتفاق بیافتد؟
- ۱۰) برای تنظیم موضوع (عنوان) پژوهش باید چه نکته‌هایی را رعایت کرد؟
- ۱۱) در پژوهش‌های توصیفی مسأله چگونه بیان می‌شود؟
- ۱۲) مسأله در پژوهش تبیینی به چند شکل مطرح می‌شود، دسته‌بندی کنید و برای هر یک مثالی بزنید؟
- ۱۳) شناسایی و بررسی نظریه‌های مرتبط با مسأله چه نقشی در پژوهش دارد؟
- ۱۴) هدف از گردآوری پیشینه کاربرد پژوهش مشابه در پژوهش چیست؟
- ۱۵) در تهیه پیشینه کاربردی پژوهش به چه نکته‌هایی باید توجه کرد؟
- ۱۶) بررسی ادبیات موضوع پژوهش با پیشینه پژوهش چه تفاوتی دارد؟
- ۱۷) به چند شیوه‌اهمیت و ضرورت موضوع (مسأله) پژوهش نشان داده می‌شود؟
- ۱۸) اهداف پژوهش به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ توضیح دهید.
- ۱۹) چارچوب نظری چیست؟ و کارکردهای آن را در پژوهش توضیح دهید.
- ۲۰) ویژگی‌های اساسی چارچوب نظری را نام ببرید.
- ۲۱) چگونه یک چارچوب نظری پژوهش انتخاب می‌شود؟
- ۲۲) مفهوم (Concept) چیست؟
- ۲۳) چگونه مفهوم‌ها نظری و تجربی در پژوهش توسعه داده می‌شود؟
- ۲۴) ملاک‌های ارزشیابی مفهوم‌ها نظری کدامند؟
- ۲۵) ملاک‌های ارزشیابی مفهوم‌ها تجربی کدامند؟
- ۲۶) کارکردها و نقش مفهوم‌ها تجربی کدامند؟
- ۲۷) سازه را تعریف کنید؟
- ۲۸) رابطه‌ی مفهوم با سازه چیست؟
- ۲۹) فرآیند مفهوم‌سازی و متغیرسازی (عملیاتی کردن) را با ذکر مثال شرح دهید؟
- ۳۰) تعریف (Definition) چیست؟
- ۳۱) انواع تعریف را توضیح دهید؟
- ۳۲) با یک مثال رابطه‌ی بین تعریف‌ها مفهوم و عملیاتی را نشان دهید؟
- ۳۳) تعریف عملیاتی چیست و چگونه از مفهوم‌ها، تعریف عملیاتی انجام می‌گیرد؟
- ۳۴) انواع تعریف عملیاتی کدامند؟
- ۳۵) روش‌های بیان یک تعریف عملیاتی چیست؟
- ۳۶) در انتقال از سطح مفهومی به سطح تجربی (تعریف مفهومی به عملیاتی) چه مسائلی پیش می‌آید؟
- ۳۷) در تبدیل یک مفهوم انتظاری و عملیاتی باید چه نکته‌هایی را در نظر گرفت؟
- ۳۸) متغیر چیست؟
- ۳۹) انواع متغیرها را با ذکر مثال نام ببرید؟

- ۴۰) متغیر (متغیرهای) را با ذکر مثال شرح دهید؟
- ۴۱) ارتباط بین متغیرها را با رسم یک شکل نشان دهید.
- ۴۲) مدل تحلیلی پژوهش چیست؟
- ۴۳) مدل تحلیلی پژوهش را چگونه می‌توان ساخت؟
- ۴۴) بایک مثال چگونگی دستیابی یک چارچوب نظری و مدل‌های تحلیلی آن را نشان دهید؟
- ۴۵) شاخص (شاخص) (Indicator) چیست؟
- ۴۶) روند شاخص‌سازی از یک مفهوم را با مثال شرح دهید و رسم کنید.
- ۴۷) طی فرآیند شاخص‌سازی از مفهوم انگیزه کسب موفقیت شاخص‌های قابل سنجش بسازید.
- ۴۸) برای "مفهوم محرومیت" شاخص بسازید.
- ۴۹) برای مفهوم قشر/اجتماعی بالا شاخص بسازید.
- ۵۰) فرضیه چیست و چه نقشی در پژوهش دارد؟
- ۵۱) رابطه‌هایی که بین متغیرها در فرضیه‌سازی می‌تواند وجود داشته باشد توضیح دهید؟
- ۵۲) رابطه علی بین متغیرها در فرآیند فرضیه‌سازی چند حالت می‌تواند داشته باشد؟
- ۵۳) ویژگی‌های رابطه علت و معلولی را با ذکر مثال توضیح دهید.
- ۵۴) فرضیه‌ها به طور کلی به چند براساسه تقسیم می‌شوند؟ فرضیه‌های هر براساسه را فقط نام ببرید.
- ۵۵) فرضیه را با ذکر مثال توضیح دهید.
- ۵۶) آیا مسأله‌ی پژوهش می‌تواند به جای فرضیه باشد؟
- ۵۷) ویژگی‌های فرضیه چیست؟
- ۵۸) نقش فرضیه‌ها را در پژوهش توضیح دهید.
- ۵۹) شیوه‌های فرضیه‌سازی را نام برده و برای هر یک مثالی بیاورید.
- ۶۰) تفاوت فرضیه‌های آماری و پژوهشی چیست؟
- ۶۱) هدف از تبدیل فرضیه پژوهشی به فرضیه آماری چیست؟
- ۶۲) چگونه فرضیه‌های پژوهشی به فرضیه‌های آماری تبدیل می‌شوند؟
- ۶۳) فرضیه‌های آماری به چند دسته تقسیم می‌شوند؟
- ۶۴) ضرورت بیان قلمرو زمانی چیست؟
- ۶۵) ضرورت بیان قلمرو مکانی چیست؟
- ۶۶) پنج مورد از محدودیت‌های احتمالی بر سر راه پژوهشگر را نام ببرید. (با مثال)
- ۶۷) شرح مفهوم‌ها و اصطلاح‌هایی چه تأثیری در پژوهش دارد؟
- ۶۸) نکته‌هایی که پژوهشگر باید در تدوین شرح مفهوم‌ها و اصطلاح‌هایی رعایت کند، کدامند؟

«پرسش‌ها فصل دوم»

- ۱) چرا باید ادبیات موضوع (نظریه‌های مرتبط با مسأله پژوهش) را مرور و بررسی کرد؟
- ۲) فرآیند تهیه پیشینه نظری - کاربردی و (ادبیات پژوهش) را رسم کنید؟

۳) نقش پیشینه پژوهش در انجام‌بندی مسأله‌ی پژوهش را رسم کنید؟

۴) معیارهای پیرامون ویژگی‌های پیشینه پژوهش کدامند؟

«پرسش‌ها فصل سوم»

۱) روش چیست؟ و ویژگی‌های اساسی آن کدام است؟

۲) روش علمی از دیدگاه گاستون باشلر شامل چند مرحله می‌شود؟

۳) پرده‌های سه‌گانه روش علمی با رسم نمودار شرح دهید.

۴) مرحله‌های تفصیلی پژوهش را با رسم نمودار نشان دهید.

۵) روش پژوهش چیست؟

۶) پژوهش‌های را به طور کلی در چند براساسه عمده قرار می‌دهند؟ آنها را نام ببرید.

۷) انواع پژوهش بر مبنای هدف را نام ببرید و به دلخواه شرح دهید.

۸) پژوهش را شرح دهید.

۹) رابطه و ویژگی‌های پژوهش پایه و کاربردی چیست؟

۱۰) انواع پژوهش بر مبنای روش را نام ببرید و به دلخواه شرح دهید.

(پژوهش را شرح دهید)

۱۱) نمونه‌هایی از پژوهش‌های همبستگی را شرح دهید.

۱۲) تفاوت آزمایش‌های میدانی و آزمایشگاهی چیست؟

۱۳) طرح آزمایش چیست؟

۱۴) انواع طرح‌های آزمایشی کدامند؟

۱۵) موانع اعتبار آزمایش را توضیح دهید.

۱۶) نمونه‌هایی از پژوهش‌های علی-تطبیقی را توضیح دهید.

۱۷) رابطه بین پژوهش‌های توصیفی، علی و پژوهش‌های اکتشافی را با نمودار توضیح دهید.

۱۸) هدف از پژوهش چیست؟ برای آن مثالی بزنید.

۱۹) روش‌های کمی و کیفی در پژوهش را روی یک پیوستار نشان دهید.

۲۰) برای پژوهش چگونه روش انتخاب می‌شود آن را با نمودار درخت تصمیم‌گیری نشان دهید؟

۲۱) انواع روش‌ها (ابزارهای) گردآوری داده‌ها (اطلاعات) کدامند؟

۲۲) شیوه‌ی بررسی مدارک و اسناد را توضیح دهید. و مزایا و معایب آن را نام ببرید و بنویسید در

بکارگیری آن به چه نکته‌هایی باید توجه کرد؟

۲۳) شیوه‌ی مشاهده را توضیح دهید. و مزایا و معایب آن را نام ببرید و بنویسید در بکارگیری آن به

چه نکته‌هایی باید توجه کرد؟

۲۴) روش مصاحبه را توضیح دهید. و مزایا و معایب آن را نام ببرید و بنویسید در بکارگیری آن به

چه نکته‌هایی باید توجه کرد؟

۲۵) ابزار پرسشنامه را توضیح دهید. و مزایا و معایب آن را نام ببرید و بنویسید در بکارگیری آن به

چه نکته‌هایی باید توجه کرد؟

- ۲۶) در ساختن پرسشنامه به چه جنبه‌هایی باید توجه کرد؟
- ۲۷) مقیاس را تعریف کرده و توضیح دهید به چند دسته تقسیم می‌شود؟
- ۲۸) مقیاس اسمی را توضیح دهید و برای آن مثالی بزنید.
- ۲۹) مقیاس ترتیبی را توضیح دهید و برای آن مثالی بزنید.
- ۳۰) مقیاس فاصله‌ای را توضیح دهید و برای آن مثالی بزنید.
- ۳۱) مقیاس نسبی را توضیح دهید و برای آن مثالی بزنید.
- ۳۲) طیف چیست؟ و انواع آن را نام ببرید.
- ۳۳) طیف بوگاردوس چیست؟ مزایا و معایب آن را ذکر کنید.
- ۳۴) طیف توستون را توضیح دهید. و مزایا و معایب آن را ذکر کنید.
- ۳۵) طیف لیکرت چیست؟ مزایا و معایب آن را توضیح دهید.
- ۳۶) گونه‌ی ارزش‌گذاری در طیف لیکرت چگونه است؟
- ۳۷) طیف اوزگود چیست؟
- ۳۸) شیوه‌های گوناگون طیف اوزگود را نام برده و یکی از آنها را شرح دهید.
- ۳۹) طیف ترکیبی را تعریف کنید.
- ۴۰) نمونه‌گیری چیست؟
- ۴۱) دلایل نمونه‌برداری در پژوهش‌های علمی چیست؟
- ۴۲) فرآیند نمونه‌گیری چند گونه است؟
- ۴۳) شیوه‌های نمونه‌گیری تصادفی را نام ببرید.
- ۴۴) جامعه و نمونه آماری را تعریف کنید و رابطه بین آن را ترسیم کنید.
- ۴۵) از تصادفی بودن چند برداشت وجود دارد؟
- ۴۶) چند نوع ساختار جامعه‌ی وجود دارد؟ هر کدام را مختصراً شرح دهید.
- ۴۷) نمونه‌گیری تصادفی ساده را با رسم شکل توضیح دهید.
- ۴۸) نمونه‌گیری قشربندی (براساسه‌بندی) ساده را با رسم شکل توضیح دهید.
- ۴۹) نمونه‌گیری قشربندی سهمیه‌ای (نسبی) با رسم شکل توضیح دهید.
- ۵۰) نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای را با رسم شکل توضیح دهید.
- ۵۱) نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای را با رسم شکل توضیح دهید.
- ۵۲) سوگیری (جهت‌گیری) در نمونه‌گیری چگونه اتفاق می‌افتد؟
- ۵۳) چه عواملی در تعیین حجم و اندازه گروه نمونه نقش دارند؟
- ۵۴) چند نمونه از فرمول‌های آماری را بنویسید؟
- ۵۵) مقصود از روایی (اعتبار) چیست؟
- ۵۶) انواع روایی را بنویسید و هر یک را نام ببرید.
- ۵۷) روایی توضیح دهید.
- ۵۸) عوامل مؤثر در روایی (اعتبار) را بنویسید.

۵۹) پایایی را تعریف کنید.

۶۰) ضریب پایایی را به چه روش‌هایی می‌توان تفسیر کرد؟

۶۱) روش‌های عمده برآورد ضریب پایایی کدامند؟

۶۲) رابطه روایی و پایایی چیست؟

۶۳) عوامل مؤثر بر پایایی و روایی کدامند؟

۶۴) پیش‌آزمون چیست؟ و چه نقشی در پژوهش دارد؟

«پرسش‌ها فصل چهارم»

۱) تجزیه و تحلیل داده‌ها چیست؟

۲) مرحله‌های آماده‌سازی متغیرها (داده‌ها) برای تجزیه و تحلیل کدامند؟

۳) فرآیند تفصیلی تجزیه و تحلیل داده‌ها را رسم نمایید.

۴) اصول تجزیه و تحلیل داده‌ها را بنویسید.

۵) انواع تجزیه و تحلیل را توضیح دهید.

۶) چگونه می‌توان از تحریم مقدماتی فراتر رفت؟

۷) انواع کاربردهای جدول یک، دو و سه بُعدی چیست؟

۸) روش تجزیه و تحلیل چگونه انتخاب می‌شود؟

۹) آمار در پژوهش چه کاربردی دارد؟

۱۰) تحلیل‌های آماری بر چند دسته‌اند؟

۱۱) سطح معنی‌دار بودن و حجم نمونه چه رابطه‌ای با هم دارند؟

۱۲) انواع خطاها در تصمیم‌گیری را بنویسید.

۱۳) مرحله‌های کلی آزمون فرضیه‌ها را توضیح دهید.

۱۴) یک آزمون آماری مناسب برای انتخاب شدن باید چه شرایطی داشته باشد؟

۱۵) فرآیند چگونگی انتخاب روش تحلیل و فنون آماری را رسم کنید.

۱۶) داده‌های کمی در پژوهش‌های غیر آزمایشی به چند شکل تحلیل می‌شوند؟

۱۷) شاخص‌های مربوط به متغیرهای اسمی و ترتیبی را نام ببرید.

۱۸) معادله‌های ساختاری چیست؟ برای آن مثالی بزنید.

۱۹) تحلیل عاملی را توضیح داده و مرحله‌های اجرای آن را بگویید.

۲۰) برای مدل‌های علی مثالی بزنید.

۲۱) آزمون فرض در تحلیل‌های پارامتری و ناپارامتری چگونه است؟

۲۲) برای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی چه فعالیت‌هایی باید انجام داد؟

پرسش‌های عمومی

۱) خلاصه پژوهش چه کاربردی دارد و ویژگی‌های یک خلاصه خوب کدام است؟

۲) پیشنهادهایی که یک پژوهشگر ارائه می‌کند باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

۳) اگر بخواهیم یا یک مقاله/ کتاب را ... دارد، در فهرست منابع (پانویس) بیآوریم باید چگونه عمل کنیم؟

www.gholamrezakhaki.com